

ALFRED VAN KEMPEN

GROEN IN ALLES WAT WE DOEN

Duurzaam ondernemen vanuit
een ecologisch-liberale filosofie

NOORDBOEK

WASVEN

© 2024 | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: RAZA – Daphne van Langen

Boekverzorging: Elgraphic

Druk: Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 6471 200 1

NUR 800 | 730 | 940

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoudsopgave

VOORWOORD	7
Proeftuin	9
Concept van gemeenschap	
1 De beuk erin	15
2 Philipsboerderij	23
3 Het groene hart	32
4 Kern met pit	41
Concept van individualisme	
5 Dominostenen	51
6 Niet in je eendje	60
7 Pure Hubs	68
8 Gouden beukenootje	76
Concept van onderneming	
9 Vakgerichte zorg	87
10 Keurmerkwaardig	96
11 Ecotopen	104
12 Groene daden	112
Concept van regio	
13 Wij zijn het Wasven	123
14 Wie kiest wordt gekozen	131
15 Heel de Wereldboom	139
16 Duurzaam Brainport	148
Ecologisch liberalisme	157

Voorwoord

Brainport Eindhoven is stevig aan het groeien. Qua economie, aantal inwoners én belang voor de rest van Nederland. Die groei is het resultaat van jaren vol pieken en dalen, inspiratie en transpiratie. Het succes steunt op een aantal kernwaarden, die stevig geworteld zijn in de regio. We werken hier innovatief en constructief samen aan een betere toekomst voor iedereen.

In het verhaal van onze regio zitten grote overeenkomsten met de ontwikkeling van het Wasven. Een vernieuwende onderneming met oog voor mens en omgeving, gebaseerd op heldere uitgangspunten. Die uitgangspunten komen niet uit de lucht vallen, maar zijn gebaseerd op de ideeën van de Amerikaanse filosoof John Dewey. Een belangrijke denker, die een eeuw geleden grote invloed had op het publieke debat en die streed voor maatschappelijke verbeteringen en een democratische samenleving.

Alfred van Kempen beschrijft in dit boek hoe het Wasven op basis van deze principes van een kleine vrijwilligersorganisatie doorgroeide naar een serieuze onderneming. Een synergetisch ecosysteem met dertig medewerkers, dagbesteding voor veertig mensen en ruim honderdzeventig (!) vrijwilligers, waarvan zo'n vijftig met een zorgvraag. Aan het einde van ieder deel wordt een link gelegd met het gedachtegoed van Dewey.

Het Wasven is al 25 jaar een bijzondere locatie in de stad, waar vele Eindhovenaren – waaronder ikzelf – regelmatig genieten van activiteiten, horeca of gewoon wandelen in de prachtige omgeving. Het is een

plek die inspireert, om duidelijke keuzes te maken die leiden tot een betere toekomst. Hopelijk heeft dit boek een soortgelijk effect.

Ik wens u veel leesplezier!

Jeroen Dijsselbloem
Burgemeester van Eindhoven

Proeftuin

'Ieder moet zijn eigen tuin bewerken.' Een uitspraak van John Dewey die bij me opkomt terwijl ik onkruid schoffel in de moestuin. Ik ben bezig met mijn studie filosofie en ontspan me op de volkstuin. Een lapje grond van honderd vierkante meter met enkele fruitbomen en Lentse ramen waaronder we groente verbouwen. In stroken met wisselende teelt zoals een biologische tuinder betaamt. Met een drukke baan, studie en gezinsleven valt het niet altijd mee, het seizoen past zich niet aan mijn agenda aan. Ik schoffel verder. 'Maar er staat geen hek om de tuin', vult Dewey aan. Ik kijk om me heen; de volkstuin is omgeven door afrasteringen waarmee ieder zijn eigen lapje grond heeft afgebakend. En ik denk aan de vergadering afgelopen week waarin de leden van de tuin het niet eens konden worden over het uitbannen van bestrijdingsmiddelen. Terwijl zonder insecten geen bloemen bestoven worden en er niet geoogst kan worden. Het klimaatprobleem in een notendop, denk ik bij mezelf.

Sinds het rapport 'Grenzen aan de groei' van de Club van Rome, inmiddels 50 jaar geleden, weten we dat het niet goed gaat met het milieu. Maar we gaan niet tot actie over. De algemene opvatting is dat het individu weinig kan bijdragen omdat de ecologische problemen te groot en complex zijn. De kloof tussen mondiale problemen en ons dagelijks handelen is te groot. De mens houdt in zijn dagelijks handelen nauwelijks rekening met de indirecte, sociaal-ecologische gevolgen van zijn handelen. Hij vertrouwt op voortschrijdende techniek, de markt en de overheid. Zoals journalist Jaap Tielbeke in zijn boek *Een beter milieu begint niet bij jezelf* vooral de systemen als oorzaak en oplossing aanwijst en vindt dat de politiek aan zet is. Maar overheden, het bedrijfsleven en de markt bestaan allemaal uit individuen. Of an-

ders gezegd: we zijn als mens allemaal consument, werknemer en burger. Dus daar zou toch de sleutel moeten liggen tot de oplossing; de handelende mens in de dagelijkse praktijk. De vraag is hoe duurzaam gedrag een natuurlijke houding kan worden waardoor de mens in al zijn maatschappelijke rollen bijdraagt aan een duurzame wereld.

In mijn studie filosofie ga ik op zoek naar het DNA van ons handelen. Ik kom uit bij het pragmatisme, een van oorsprong Amerikaanse stroming die aan het eind van de negentiende eeuw is ontstaan. De pragmatisten hebben gemeen dat zij in hun filosofie de mens als handelend wezen centraal stellen, waarbij het denken en doen in dienst staan van het oplossen van praktische problemen. Het pragmatisme beschouwt de werkelijkheid als een proces waardoor het om kan gaan met de steeds veranderende wereld. Ze kennen geen vaststaande doelen of principes, deze zijn afhankelijk van, en ontstaan in de sociale context. Vandaar de term pragmatisme, niet te verwarren met pragmatisch in de beperkte betekenis van gericht zijn op nut en bruikbaarheid. Het woord is afgeleid van het Griekse *pragma*, dat ‘handeling, daad,’ betekent. Het gaat in het pragmatisme om het tot stand brengen van veranderingen die een oplossing bieden voor maatschappelijke problemen.

Een van de grondleggers van het pragmatisme is John Dewey (1859-1952). De basis van zijn filosofie is terug te vinden bij Hegel. De mens als handelend organisme en zijn omgeving moeten gezien worden als een eenheid van interactie. De mens past zich niet alleen aan zijn omgeving aan, maar kan zijn omgeving ook aanpassen aan zijn behoeftes. Dewey noemt dit de transactionele relatie. Van Darwin neemt Dewey de opvatting over dat de natuur zich kenmerkt door voortdurende verandering. In tegenstelling tot andere organismen beschikt de mens over intelligentie, waardoor zijn aanpassingsvermogen niet van het toeval afhankelijk is. Hierdoor is de mens in staat actief te reageren op veranderingen en kan hij zijn omgeving aanpassen aan zijn behoeftes of andersom, zijn gedrag aanpassen aan de eisen die de veranderende

wereld aan hem stelt. Voor Dewey is de menselijke ervaring onlosmakelijk verbonden met de sociale context waarin de mens zich bevindt. Normen voor het handelen ontstaan in de context van de relatie tussen mensen onderling of de relatie tussen mensen en de natuurlijke omgeving. Zij hebben geen externe oorsprong, geen transcendente bronnen zoals religie, en geen vaststaande natuurwetten. Dewey beschouwt de menselijke ervaring niet epistemologisch, het kennen van de werkelijkheid, maar handelingstheoretisch: de ervaring staat niet ten dienste van het kennen maar van het oplossen van praktische problemen.

Het is Marx die stelde dat filosofen enkel proberen de wereld te begrijpen, maar het komt erop aan haar te veranderen. Zo ook Dewey, hij bepleit echter geen revolutie maar een evolutie, gebaseerd op de wetenschappelijke methode. Geen allesomvattende theorie maar een aanpak, bruikbaar in de praktijk. Dewey noemt zijn methode de sociale reconstructie. Hij wil bestaande concepten aanpassen om ze vervolgens te toetsen op hun bruikbaarheid in de praktijk. Zodat de concepten weer toepasbaar zijn op de sociale werkelijkheid en in functie staan van het oplossen van maatschappelijke problemen. Hij onderscheidt daarbij twee niveaus. De eerste is intellectuele reconstructie, een taak van filosofen, en is gericht op het formuleren van problemen in de samenleving en het aandragen van potentiële oplossingen. Het gaat daarbij om het formuleren van een nieuwe conceptuele betekenis van termen. Ze dienen als een hypothese die steeds aangepast kan worden. De tweede is institutionele reconstructie, een taak voor de samenleving als geheel, omvat het op bruikbaarheid toetsen van de geconstrueerde concepten en het maken van keuzes waarna de bestaande instituties in de samenleving erop kunnen worden aangepast. Dewey past zijn methode toe op de problemen van zijn tijd; de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw in Amerika. Het is de aanloop naar de beurskrach in 1929 en de grote depressie van de jaren dertig. Hij analyseert de sociaal-maatschappelijke situatie en mengt zich in het publieke debat.

Ik besluit om zijn methode, de sociale reconstructie, toe te passen op de problemen van onze tijd en in mijn eigen omgeving op zowel het praktische als theoretische niveau. Het is frappant hoe actueel en bruikbaar zijn methode is in mijn zoektocht naar de essentie van duurzaam handelen in mijn functie als vrijwilliger, projectleider, manager en bestuurder. Zo breng ik het concept van gemeenschap, zoals door Dewey verwoord, in het eerste deel in verband met het ontstaan en de aanpak van actiegroep 'De beuk erin'. Het burgerinitiatief groeit in het tweede deel uit tot het Wasven: een onderneming waarin zich een nieuwe vorm van individualiteit ontwikkelt die aansluit bij Deweys concept van individualisme. In het derde deel ontwikkelt de maatschappelijke onderneming een bedrijfsstrategie, gebaseerd op de ethiek van Dewey, in een nieuw concept van onderneming. Deze inzichten komen in het laatste deel tot wasdom; in het verlengde ervan ontstaat een concept van regio die wordt getoetst aan de praktijk van Brainport. Met het Wasven als proeftuin.

Concept van gemeenschap

De beuk erin

Driftige gebaren, gebons op ons raam. Het is buurman Frank. 'Ze zijn aan het graven,' schreeuwt hij door het dubbelglas. Vlug loop ik naar buiten. Frank komt net terug van zijn ronde met de hond. In alle vroegte is een graafmachine bezig met de aanleg van een fietspad. Dwars door de beukenlaan. Frank is des duivels. 'Ik heb gezegd dat ze op moeten houden, anders zet ik mijn bus ervoor.' De voorman belt geschrokken met zijn baas. Als we aankomen is die al aanwezig, bellend met de gemeentelijk projectleider. We proberen het stadsdeelkantoor te pakken te krijgen, maar die zijn er nog niet. Dan maar de krant. Het is onbegrijpelijk wat er gebeurt. Maandenlang zijn we met de gemeente in overleg over het afsluiten van de laan voor het verkeer. Om de wortels van de monumentale beuken te beschermen. En dan nu dit. Na druk telefonisch overleg wordt het werk stilgelegd, de graafmachine opgeladen. De correspondent komt aangesneld. Actiegroep 'De beuk erin' laat weer van zich horen.

Het is een laan met een historie. Zo'n honderdvijftig meter lang met monumentale bomen van ruim dertig meter hoog aan de rand van een nieuwbouwwijk. De laan is onderdeel van het Wasven, een natuurgebied ingeklemd tussen een spoorlijn en autoweg. Tijdens de nieuwbouw is er niet zachtzinnig omgesprongen met de beuken. Wortels raakten beschadigd en de bodem verdicht door vrachtverkeer en graafmachines. De laan is eigendom van de gemeente Eindhoven en werd verkregen door de aankoop van het natuurgebied van Philips. Een aantal beuken is op sterven na dood, mede door een gebrek aan onderhoud. Het is een doorn in het oog van veel wijkbewoners. Ze verhalen over de beukenootjes die ze als kind geraapt hebben, dat het